

Nicaragua,

viatges

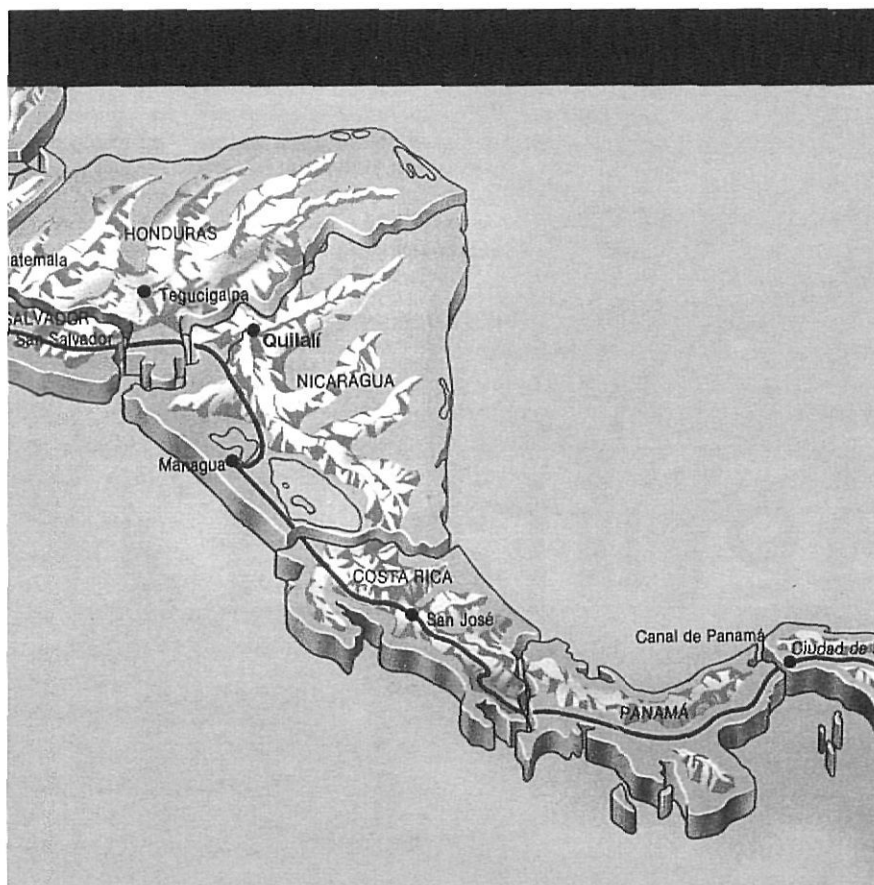
Nicaragüita

Sebas Parra — Coincidint amb les passades Fires de Girona, prop d'una trentena de persones d'arreu les comarques gironines vam viatjar a Nicaragua en qualitat d'observadors internacionals de les eleccions municipals que van tenir lloc el diumenge 5 de novembre. La majoria formem part dels diferents agermanaments o projectes de cooperació solidària entre municipis d'un i altre costat de l'Atlàntic: Arbúcies i Cadaqués-Palacagüina, Torroella de Montgrí-San Juan del Sur, Castelló d'Empúries-Telica, Quart-Kukra Hill, Salt-Quilalí,... En aquestes ratlles pretenc fer cinc cèntims del viatge de la brigada més nombrosa, integrada per un total de tretze persones, que va desplaçar-se de Salt a Quilalí.

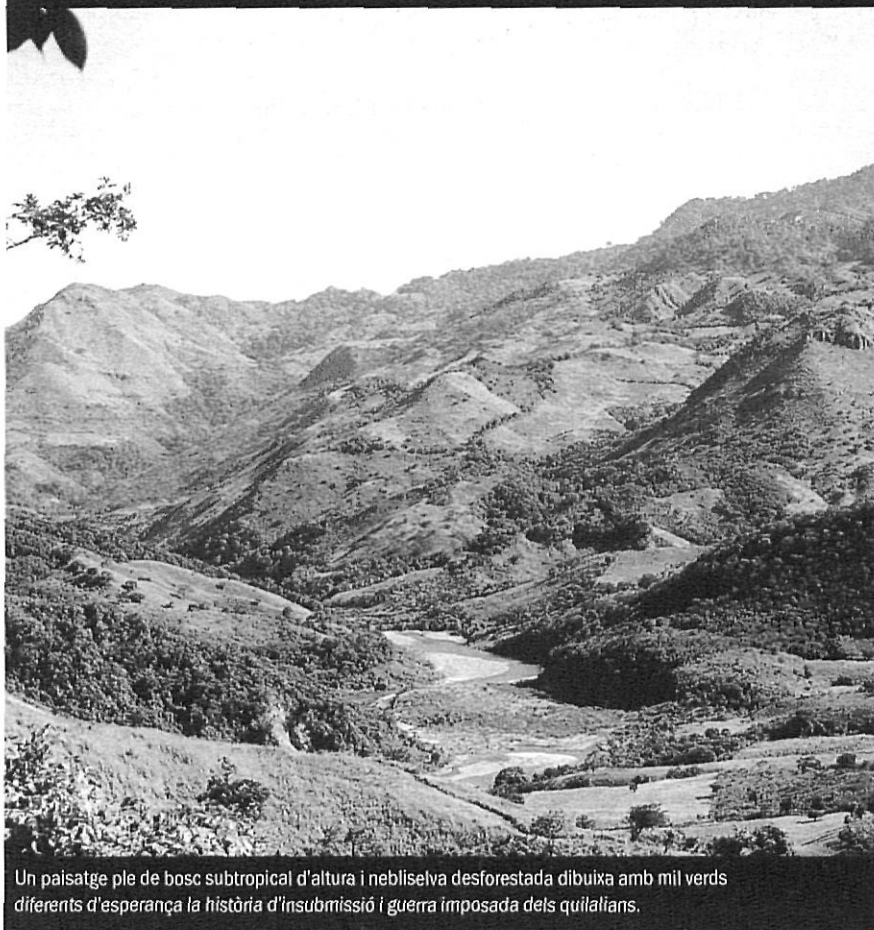
D'entrada cal que digui que no em serà possible fer entendre les emocions, els afectes, els aprenentatges que ens van acompanyar. Si algú va dir que «Nicaragua és un saber», referint-se a la lliçó de lluita per la sobirania i la revolució que va representar un petit país tractant d'escriure les pàgines del seu futur al marge de la història oficial dictada per l'imperialisme a l'Amèrica Llatina, Quilalí, a la regió de Las Segovias, —*la montaña*» que en diuen allà—, n'és, sens dubte, una de les unitats didàctiques més clarificadorres i riques de contingut.

(Recordem telegràficament una pàgina de la història moderna nicaragüenca. L'exèrcit dels Estats Units d'Amèrica —per cert, E. Galeano interpel·la els geògrafs i amb ells a tothom: «¿Por qué se llama América este país que es uno de los muchos países del continente americano?»— abandonà Nicaragua l'1 de gener de 1933 després de 21 anys d'ocupació. Anastasio Somoza, cap de la Guardia Nacional —cos de repressió creat i entrenat pels invasors— i militar vinculat a l'àliga del nord, quedà com

Nicaragua, un dels set països de l'Amèrica Central, és terra de llacs i volcans bressolada per les aigües de l'Atlàntic i el Pacífic. A l'interior, enmig de les muntanyes frontereres amb Hondures, es troba Quilalí.

Un paisatge ple de bosc subtropical d'altura i nebliselva desforestada dibuixa amb mil verds diferents d'esperança la història d'insubmissió i guerra imposada dels quilalians.

a home fort del país després d'ordenar, el febrer de 1934, l'assassinat del seu principal rival, el general en cap de l'exèrcit de Las Segovias César Augusto Sandino, conegut popularment com «el general de los hombres libres», que havia lluitat amb èxit contra l'ocupació nord-americana fins a provocar la derrota i expulsió dels invasors. Al cor de Las Segovias, entre Quilalí i Wiwilí, la muntanya d'El Chipote va ser el centre neuràlgic d'aquell exèrcit de camperols descalços que després d'haver resistit quatre segles de «descobriments» i accions «civilitzatòries» estrangeres van iniciar la penúltima gesta cercant la dignitat del seu poble. Sandino va fer la guerra quan tocava i va organitzar la pau i el treball cooperatiu del poble quan l'hi van deixar: encara es troba a Wiwilí algun vestigi de la memòria de les cooperatives que va endegar, i per tota la zona es respira el clima descrit magistralment per la poetessa Gioconda Belli a la seva novel·la *Waslala*. I en aquell perdut escenari, l'herència sandinista va alimentar la futura resistència contra la dictadura dels joves de la dinastia d'Anastasio Somoza. Del seu successor Luis (1956-1963), i del següent, Anastasio (1967-1979), que, després de bombardejar i devastar el país va fugir refugiant-se al Paraguai on, com abans el seu pare, va morir en un atemptat. Prop de mig segle d'infàmia va passar a millor glòria el 19 de juliol del 1979 amb el triomf de la Revolució Popular Sandinista liderada pel Frente Sandinista de Liberación Nacional, FSLN: «jamás hubo tanta patria en un corazón», llegim en una paret del nucli urbà de Quilalí.... Però l'alegria dura poc a casa dels pobres, i el 1981 es produí la ruptura amb EUA, que equipà i formà a Hondures la resposta armada contrarevolucionària. Una altra vegada Quilalí, a 35 km de la frontera hondurenya, va haver de viure una altra guerra imposada i cruel —això que ara cínicament anomenem «de baixa intensitat»— que s'emportà vides humanes i recursos, va generar una cultura de violència insuportable i va sembrar la desesperança popular.

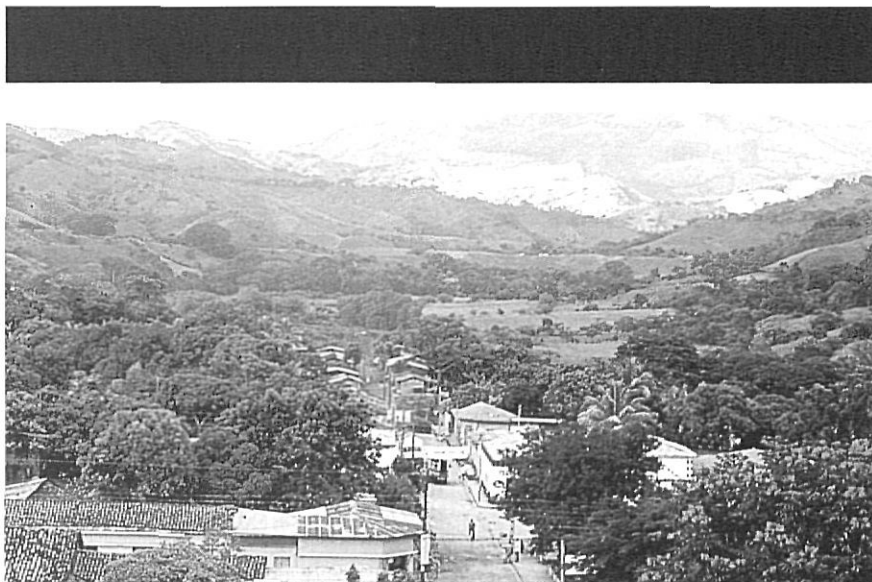
Malgrat que el 1989 el FSLN va perdre les eleccions i es signaren els acords de pau amb l'autoanomenada Resistència Nacional, popularment *contra*, un sector —dits *recontres*— no acceptà els acords, i van mantenir les accions armades enfrontats a l'exèrcit constitucional i a grups d'antics militars i militants sandinistes, que es fan dir *recompas*, *alzados*, *enmontañados*, al nord i est del país fins a 1997. Quilalí, al cor de la muntanya, continuà sotmès a l'huracà de la guerra. Després, pacificada la zona, el 26 d'octubre del 1998 un altre huracà, el Mitch, portava per enèsima vegada la pluja de la mort i la devastació...).

Si algú va dir que «Nicaragua, como el resto de Latinoamérica, es de esas geografías que les toca pagar el festín y no degustarlo», per explicar la història d'exploació i de dependència practicades al llarg del temps que ha fet possible una part del nostre benestar, podríem afegir que, com ens comentava un vell company d'allà, «la guerra empezó y acabó siempre en Quilalí»...

Què hi anem a fer, a Quilalí?

Explico tot això per deixar patent que el nostre viatge no és un viatge de turisme, de plaer. De fet ningú fa turisme a Nicaragua: seria tan absurd com anar a esquiar en un desert. Viatges com el nostre són expressions volgudes d'una pràctica de l'internacionalisme. Ben segur que hi haurà molta gent que pensarà que aquesta paraulota i els vells valors que simbolitza són una cosa obsoleta en aquest món de la fi de la història. Nosaltres, en canvi, pensem que és paradoxal que en temps de la mal anomenada globalització econòmica, cultural, mediàtica... ningú parli de globalitzar la solidaritat, de conèixer de prop i fer causa comuna amb les lluites i esperances populars de països com Nicaragua.

No us parlaré, doncs, de vells i bells monuments i joies arquitectòniques, de magnífics concerts i de museus ben dotats, de confortables hotels i de selectes restaurants, d'insòlites excursions i programes d'anima-

El nucli urbà de Quilalí és el centre vital d'un municipi amb una extensió superior a la de la comarca del Gironès, poblat per unes 25.000 persones.

Els tretze membres de la brigada saltenca, acompanyats del material destinat als projectes de cooperació de l'agermanament, esperen el final de més de 30 hores de viatge.

Acte de tancament de la campanya electoral del FSLN a Quilalí. Tres mil persones tornen a revivre una dècada de sobirania i revolució truncada amb la victòria neoliberal del 1989.

ció i de lleure, ni de les típiques activitats del turista o del viatger típic. El nostre viatge no és d'aquest món... El nostre viatge és del món dels valors sublimes dels humans, de la memòria de les lluites populars, dels projectes del poble organitzat i esperançat que cerca vies de resistència eficaces contra l'embat de les misèries del neoliberalisme, del compromís militant vers les utopies transformadores, de la tendresa dels somnis somniats compartits amb els nostres germans i germanes d'aquell país rebel i enamorador, que ha fet bandera de l'hospitalitat i la cooperació solidària. És el món de l'educació popular, de la teologia de l'alliberament, dels moviments dels sense terra, del *crédito revolvente*, de los nadies, de los ninguno, de los ninguneados... És el món del poeta que ens fa prendre consciència del nostre particular nord quan ens fa reparar en un «sud enllà, / on diuen que la gent és bruta, / i roïna, bàrbara, pobra, mesella, / mandrosa i infeliç!». Una vegada més, doncs, hem viatjat a Nicaragua, a Quilalí, a retrobar-nos amb els nostres germans de classe i d'esperança, a carregar les piles sentimentals i polítiques, a *platicar* sense pressa i a aprendre i a compartir experiències, sensacions i afectes. És de tot això que us parlaré ara...

Quilalí

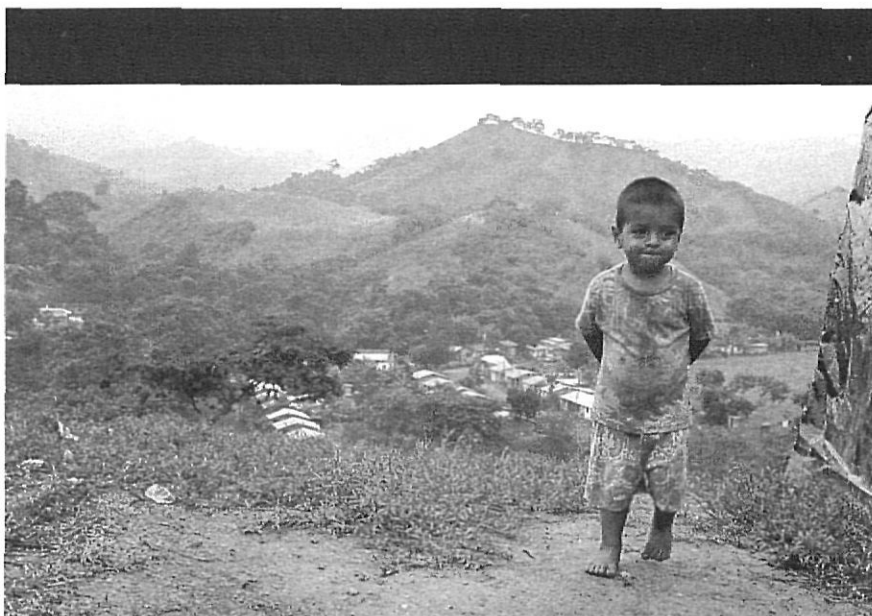
Prop de 30 hores després de sortir de Salt arribem al pont que travessa la *quebrada* a l'entrada de Quilalí. Queden enrere les còmodes escales a Barcelona, Madrid i Miami i la bufetada de xafogor i fressa de la nit de Managua. Tardem més, però, a oblidar les hores de camió estirats per terra entre la trentena de motxilles i caixes de material destinat als projectes de l'agermanament. Les imatges de Ciudad Darío, Sébaco, San Isidro, La Trinidad, Estelí i Condega en la ruta *centreamericana* ens acosten records infinits d'estades anteriors. A Palacagüina enfilem la ruta definitiva, una mena de pista forestal que ha conegut alguna vegada les gràcies del quitrà, cap a Las Segovias. Telpaneca i San Juan del Río Coco, a banda i

La incertesa de viure un nou dia... El cafè i la tortilla inicien la recerca de la supervivència de los nadies que, hambreados, ninguneados, encara ens dicten riques lliçons de solidaritat.

Les dues cares de la Nicaragua rural: el somriure d'esperança ple de projectes de futur i la mirada feta càlid silenci preocupat de la pobresa.

La fusta és el material energètic per mantenir el foc de la cuina. La desforestació pròpia de les economies de subsistència obliga els més petits a recórrer quilòmetres per aconseguir la llenya necessària.

Escolten, miren, descansen,... viuen el temps de la seva història sense les presses pròpies de l'individualisme i la competitivitat del nostre món. Evidentment no participen en la nostra típica manufactura de l'idiota col·lectiu...

No tenen parcs temàtics, ni sofisticades joguines electròniques, ni ludoteques... però emplen el temps creativament tractant de cercar una infància feliç que se'ls nega.

banda del Río Coco, són el preludi de la nostra arribada després d'unes set hores que a mi particularment —no parlem de les meves cervicals— em semblen eternes.

Una primera impressió: l'ambient electoral està present arreu i contrasta amb el silenci i la foscor dels carrers. Fem les primeres abraçades i els primers cafès i ens retrobem amb les mirades càlides i les suaus i amoroses paraules de *don Jimmy* i *doña Rumilda*, els nostres amfitrions. Llegeixo una frase escrita en el *pizarro* del pati: «Bienvenidos hermanos de Salt». El rellotge del cor comença a funcionar amb l'hora local...

(A partir d'aquí, no sabria ben bé què explicar. Confesso que mai he sabut explicar amb precisió i claredat què hi trobo en aquell poble, quins moments destacats visc entre aquella gent... Us puc transmetre imatges disperses, sensacions sempre noves, poca cosa per descriure tanta riquesa...)

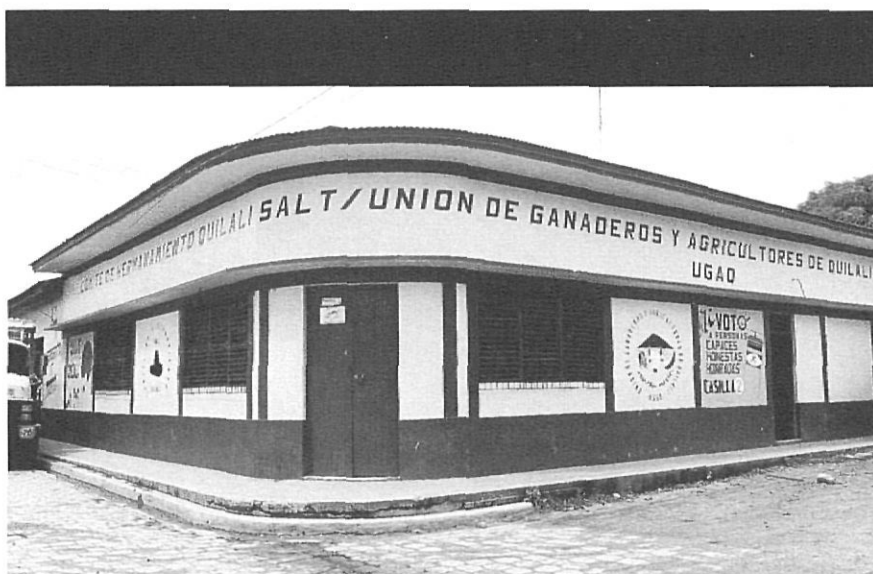
Em desperta un «Buenos días, ¿cómo amaneció?» i penso que, malgrat les picades dels *zanaudos*, el meu cos ha entès que comença una jornada diferent. Les *torillas* con *gallopinto* i el cafè, el *fresco* de *guayaba*, el *banano*, la pinya i les *pláticas* amb la gent que entra i surt, les mirades mútues dels *chaval@s* que passen cap a l'institut comencen a teixir la xarxa de complicitats sentimentals que van interrompre l'últim viatge... Seran dies intensos, de participació en els actes de tancament de la campanya electoral a Quilalí i als assentaments de Panalí i San Bartolo, de visites a les cooperatives de la UGAQ, Unió de Ramaders i Agricultors de Quilalí, i a la resta de projectes fruit de la cooperació solidària entre els nostres municipis: la Casa Materna, l'Institut 3 de Marzo, Ternura de los Pueblos i el Centro de Salud i la Farmacia Popular de San Bartolo, els habitatges nous i *lindos lindos* de les famílies damnificades del Mitch... Pep, el nostre *cameraman* de vídeo, i la Llum i la Carme, fotògrafs oficials de la brigada, ben segur que no podran emmagatzemar tanta tendresa, tanta rebel·lia, tanta pobresa, tants somnis, tanta vida com ens trobem arreu. Com sempre, fora de

l'objectiu de les càmeres, al marge de la tècnica, segur que s'emportaran, ens portaran, la memòria de la seva experiència viscuda. I serà la suma de totes les memòries l'única veu que podrà explicar per què ens estimem tant la gent d'aquella muntanya verda malgrat tot, d'aquell subtropical ple de bosc d'altura i nebliselva desforestada que ens acull tan hospitalàriament com si fóssim parents dels descendents del cacic Nicarao i no *cheles* fills del colonitzador Pedrarias Dávila, el primer dels Somoza de la dura història nicaragüenca.

De les moltes vivències que em vaig emportar de Quilalí deixeu-me que us n'expliqui alguna de ben significativa. Volgudament, no parlaré de les eleccions: aquest és un tema per a mi inabordable en unes poques ratlles...

Un matí vam desplaçar-nos fins a l'assentament de San Bartolo. Volíem saludar algunes persones i visitar alguns projectes de l'agermanament. Però, sobretot, ens havien convidat a participar en una activitat cultural organitzada per l'Institut.

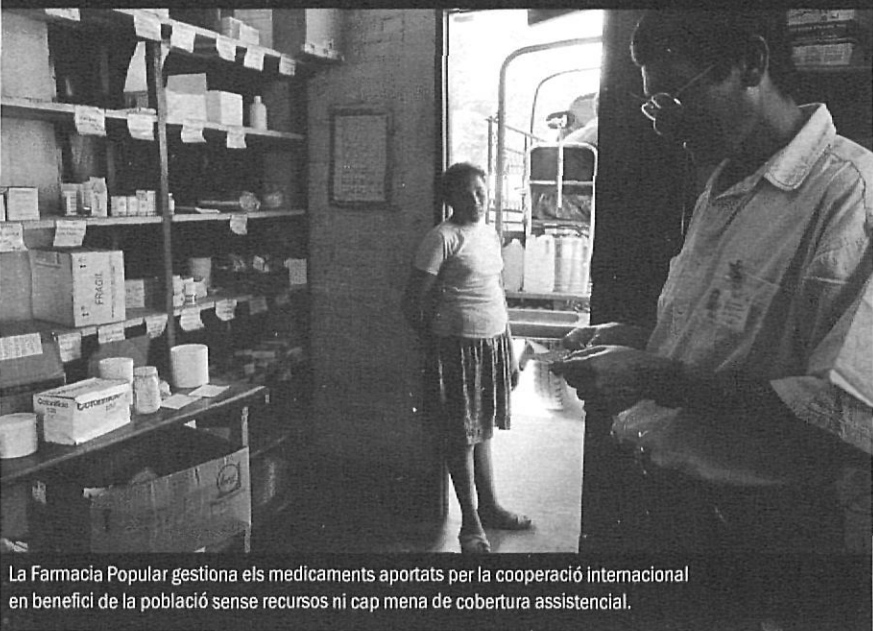
L'assentament de San Bartolo és a uns 18 km de Quilalí: uns 45 minuts de camí *regular*, que diuen allà... Aquest nucli de població va néixer amb la Revolució i més concretament amb la guerra. Per tal de protegir la població de la zona disseminada per la muntanya dels atacs de la contrarevolució, es va concentrar la gent en un terreny més favorable a l'hora d'organitzar la defensa. Es van repartir terres confiscades als terratinents per la reforma agrària de la vall de Las Vigías, es van crear cooperatives de petits productors i es van garantir els serveis bàsics d'atenció a la salut i l'educació. Avui, uns 3.000 pobladors –potser més, ja que s'han acollit moltes famílies damnificades pel Mitch– conserven intacta la memòria de la història: «*La Revolución nos enseñó a soñar, nos enseñó que los empobrecidos de siempre, los hambreados también tenemos derecho y obligación, si señor, o-bli-ga-ci-ón, de soñar. Todo eso nos dió la Revolución. Y, ¡seguro!, lo vamos a defender hasta con la vida...*», en deia, amb emoció, un líder comunal.

La seu del *Comité de Hermanamiento Quilalí-Salt* agermanada amb els projectes cooperatius de la UGAQ. El repte: millorar la producció de grans bàsics per tal de millorar la dieta mínima.

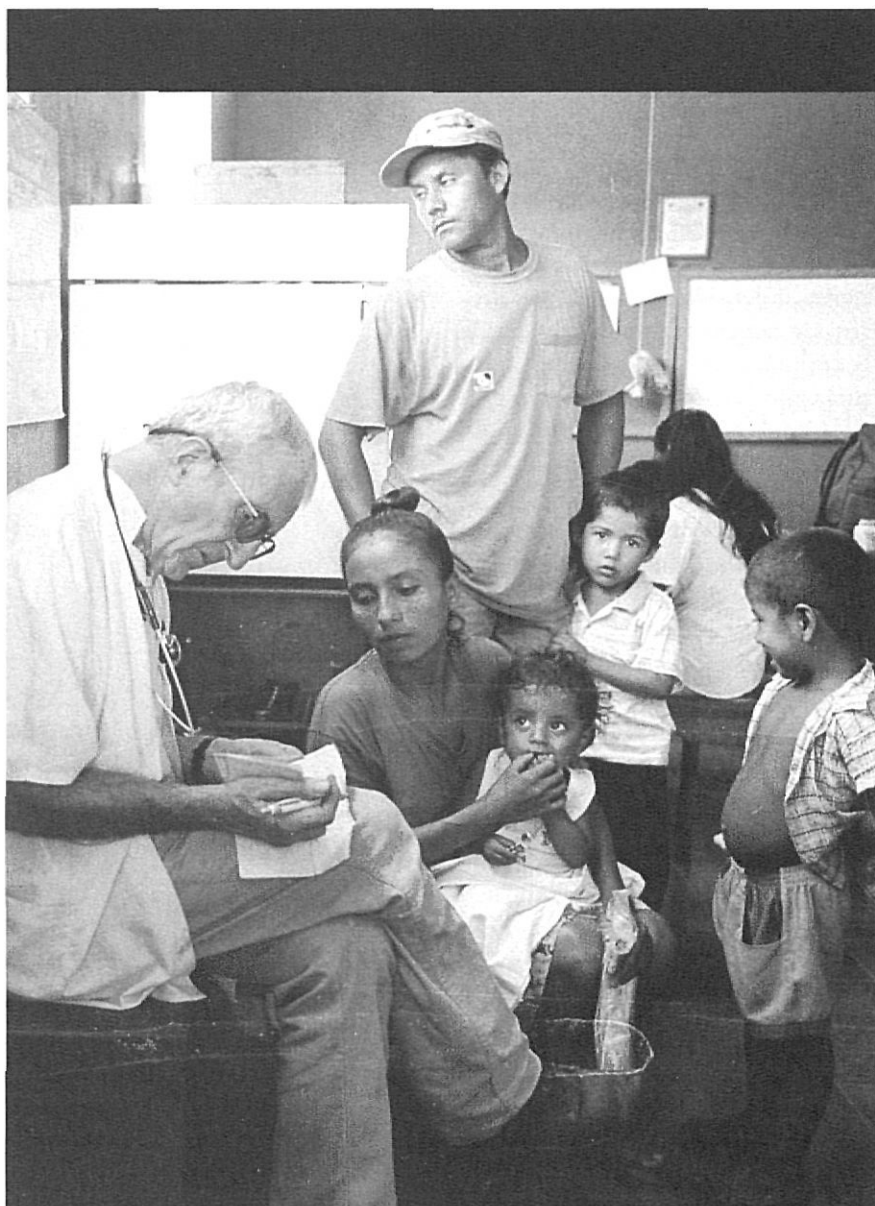
El projecte Casa Materna està aconseguint reduir la mortalitat dels embarassos de risc i millorar l'atenció sociosanitària de moltes dones de les comunitats de Quilalí.

La Farmàcia Popular gestiona els medicaments aportats per la cooperació internacional en benefici de la població sense recursos ni cap mena de cobertura assistencial.

La visita a l'Institut va començar per les *parcelas testimonio*. Com que és un institut tècnic agrari, a més a més del pla d'estudis comú a tota la secundària incorporen un programa de matèries teòriques i pràctiques relacionades amb l'especialitat. És per això que en el mateix recinte tenen unes parcel·les de conreu per fer les pràctiques, experimentar noves tècniques agrícoles i noves espècies... i oferir així un *testimoniatge* dels resultats assolits a la comunitat. No sabem com havien aconseguit plançons d'albergínia, però ens van sorprendre uns exemplars extraordinaris allà enmig de varietats tropicals gairebé totes desconegudes al nostre país. Només tenien un problema: com que no n'havien plantat mai, no sabien què fer amb les albergínies a part de coure-les i fer *sopa* (una mena de bullit amb vegetals diversos). Immediatament vam haver d'improvisar una *capacitació* amb el monitor sobre receptes de cuina: arrebossades, en truita, farcides... Vaig pensar que els meus alumnes de l'Escola d'Adults de Salt procedents del Marroc, fills d'aquells altres que un dia segurament van viure una escena semblant amb pagesos de les hortes saltenques, eren ben presents allà en l'instant d'afegir un petit gra de sorra de la construcció del pont Salt-Quilalí que vam començar ara fa més de deu anys. I vaig entendre millor el sentit de la cooperació entre els pobles, la riquesa del mestissatge, la universalitat del fet educatiu... Un «¡está bueno!» del nostre interlocutor ens confirmava l'interès de l'activitat. Però havíem de marxar: a uns metres, al recinte de l'institut, començava a sentir-se moviment...

Bastants alumnes vénen de comunitats properes: en el bus, en bicicleta, a cavall amb el *papá* o a peu. En alguns casos han de caminar més d'una hora. Tothom ha d'anar amb l'uniforme (camisa blanca i fal·dilla o pantaló blaus: color de la bandera) impecable. És commovedor veure com vénen descalços, amb les sabates en una bossa a la *motxilla amb els llibres, i com, a*

Un moment de la consulta al Centre de Salut de San Bartolo. En Miguelito, cooperant francès, fa prop de vint anys que coordina la salut de la població i, alhora, ens recomana escoltar els pobres, aprendre dels pobres...

Amb les despeses esmerçades en l'alimentació dels anomenats animals de companyia es podrien eradicar les malalties infantils que produeixen la majoria de morts arreu del món.

l'entrada, treuen delicadament el calçat i se'l posen amb tota la naturalitat del món abans d'entrar a l'institut: és l'única manera de no embrutir ni *gastar* les sabates, un luxe massa car per aquelles geografies...

El centre del matí és l'activitat cultural organitzada amb motiu de la nostra visita. Una activitat que pretén ser també una mena d'assaig de la cerimònia de graduació de la primera promoció d'*egresados*, després dels reglamentaris cinc anys de secundària. És, doncs, un dia ben especial.

El marc que s'obre als nostres ulls té un tint que aquí en diríem surrealista i, alhora, vist des d'allà és un signe del poder de l'esperança i la determinació dels pobles. Poseu-hi molta imaginació... Imagineu, enmig d'un paratge de bosc subtropical, verd i desforestat, d'una comunitat sense aigua potable ni llum, situada en un país només superat per Haití en el campionat de la pobresa del continent americà; imagineu, dic, un escenari sobre un entarimat de taulons de la fusta que es fa servir per a la construcció d'alguns privilegiats habitatges, amb un decorat de colors vius fet amb paper retallat que simula un poble. El presentador anuncia una representació a càrrec d'un grup d'alumnes de primària que han volgut sumar-se a l'*evento*. De seguida sabem que es tracta d'una versió *nica* d'*El flautista d'Hamelin*. Un rei de vuit anys amb una corona de paper de plata, i el poble amb el barret de palla sandinista cantant «El pueblo!, unido!, jamás será vencido!», que protesta acaloradament les desencertades decisions del monarca a l'hora d'enfrontar l'eradicació de la plaga de rates. I, lògicament, el final feliç, sense rates i amb el matrimoni del flautista amb la filla del rei.

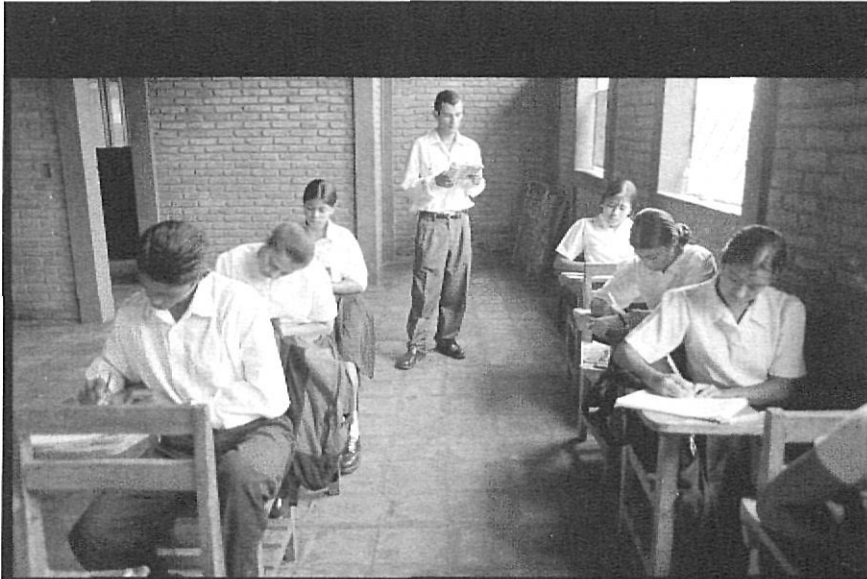
El pati de butaques, convencional: s'han tret els pupitres de l'institut i s'han alineat amb formalitat i aspiracions dels altres móns. El galliner, però, mostra les diferències: un conglomerat de gent, d'infants especialment, als voltants dels pupitres, pujats als arbres, pertot arreu... La

Reunió final amb la nostra contrapart. Parlem nous projectes, nous aprenentatges, nous afectes... però, sobretot, la reafirmació que la solidaritat és la tendresa dels pobles.

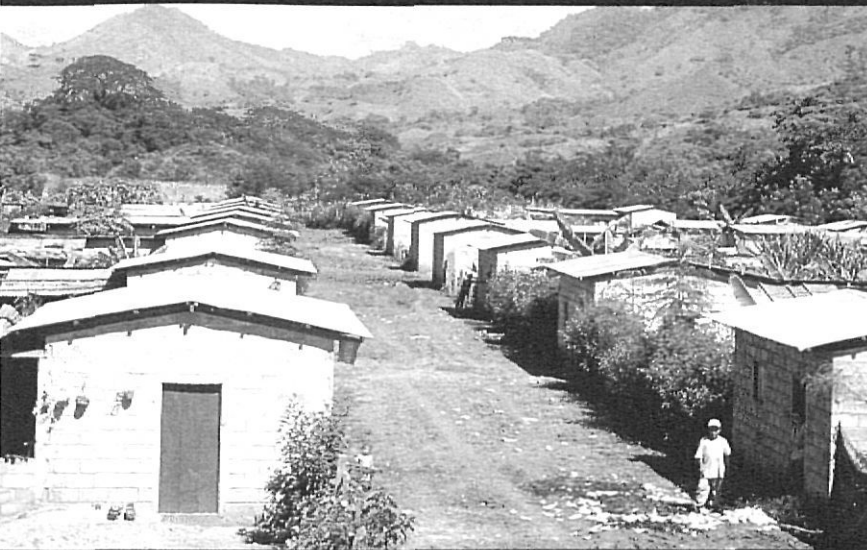
Sessió d'avaluació conjunta de la comunitat de San Bartolo i la brigada de Salt. Objectiu: analitzar els punts forts i febles de cada projecte i posar-se les piles per continuar somniant.

Una de les aules de l'Instituto 3 de marzo, temura de los pueblos de San Bartolo. Enguany surt la primera promoció de joves batxillers fruit d'un somni solidari de l'agermanament Salt-Quilalí.

Alumnes de l'Instituto representant *El flautista d'Hamelin*. Un rei de vuit anys amb una corona de paper de plata i el poble amb el barret de palla sandinista cantant "El pueblo! unido!, jamás será vencido!"

Nuevo amanecer, nou assentament construït per acollir una part de les famílies damnificades per l'huracà Mitch gràcies a un projecte finançat per La Caixa i l'aportació del poble de Salt. *Las viviendas lindas lindas...*

màgia de la història del flautista que elimina la plaga de rates commociona aquesta petita comunitat que ha viscut la guerra, el Mitch i els altres huracans de la pobresa i que semblaria que no té gaire més futur que les rates ofegades del conte. Segurament, en el fons, ben en el fons, no es resignen a patir les decisions dels monarques cecs que els menyspreen, i saben que algun dia, amb la seva unitat i la seva determinació, es trauran de sobre totes les plagues de maldaders que els estan negant la felicitat a la qual tant dret tenen...

Amb el so ampliat artesanalment d'un radiocasset es succeeixen balls típics del camp nicaragüenc i moderns ritmes del nord, *brodersito* -'germà, amic, company'; alguna cosa arriba també aquí del colonialisme cultural ianqui...-, *rancheras* i músiques populars enmig de parlaments de les persones rellevants de la comunitat i del Comitè de Hermandamiento. Demanen unes paraules de *los hermanos y hermanas catalanes de Salt* i hem de recórrer al llenguatge del cor per poder recordar i celebrar el somni cooperatiu començat a somiar fa una dècada, tal vegada des de sempre, a banda i banda de l'oceà. Per reescriure junts el «Sandino vive!» grafitat en tantes parets de fang de San Bartolo. Per reafirmar-nos en uns lligams solidaris, fraternals i revolucionaris que ningú podrà ja trencar entre els nostres pobles.

Gairebé sense acabar els últims aplaudiments, les últimes paraules, els últims *vivas!*, les últimes orientacions als alumnes i professors per organitzar la neteja... hem d'acomiar-nos. Quan tornem pel camí boscós ens sembla veure un quetzal que ens acompanya uns metres. Potser només és l'últim adéu-siau dels *chaval@s* que encara comenten l'aventura del flautista...

Ocotal i Managua

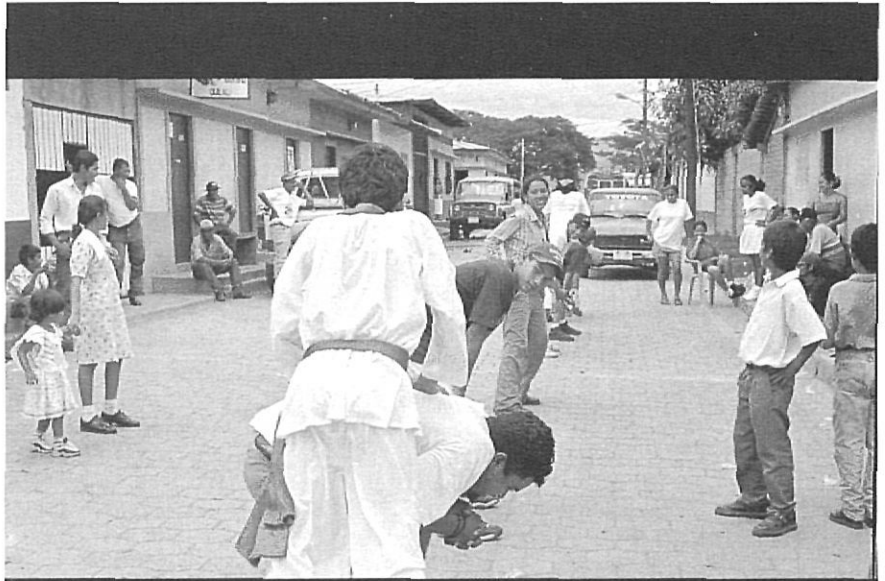
No vull deixar aquestes ratlles sense una pinzellada de la retrobada amb la gent d'Ocotal i Managua. Malgrat que són necessàries -sí, cosa no gens

freqüent, *no se descomponen el bus*— quatre hores de viatge per recórrer els 70 km que separen els municipis de Quilalí i Ocotal, no podíem tornar sense visitar la gent de Instituto de Promoción Humana. A l'INPRHU, acullen les tretze alumnes de la sisena promoció del Pràcticum a Nicaragua dels Estudis d'Educació Social de la Universitat de Girona. Una iniciativa que ha permès a més de 50 futurs educadors de la UdG fer una estada de cinc mesos en terres *nicas*. Xerrem, ens interroguem mentre llegixen les cartes que els porto, mantenim una reunió d'avaluació de la seva experiència, em demanen notícies d'última hora sobre la Universitat, sobre la programació de la Copa, sobre el Casal Popular de Les Tines, sobre la càrrega dels mossos contra els antitaurins, compartim amb les educadores un tauleta de torró i unes galetes de Santa Coloma... «Las muchachas bellísimas y solidarias y su trabajo muy bueno, todo correcto...», ens diu l'Aura Estela, i nosaltres recordem les paraules del poeta: «Que llarg i hostil se'm fa el temps quan us recordo!...».

I de tornada a Managua, visitem la gent coneguda i —*cómo no!*— passem per l'Escuela Popular de Arte y Educación Comunitaria Gerardo Barreto, popularment La Escuelita, un altre exemple de pont solidari entre les terres de Girona i l'altre costat de mar. Però, especialment, un oasi de treball social comunitari, de creativitat artística i de lectura valenta del món, de construcció d'un futur al marge de la desesperança del mercantilisme i de la insolidaritat.

No podíem tancar el nostre viatge d'una manera millor: escoltant l'adéu d'un grup d'infants interpretant *Nicaragua, Nicaraguíta* amb flautes de canya artesanals i unes mirades prenyades de la unió del sol tropical i el blat de moro collit a les estribacions d'El Chipote. Encara ara, sento notes d'aquella música i penso que Sandino, els Sandinos d'arreu del món, viuen i viuran sempre al costat de tots nosaltres.

Sebas Parra

Chaval@s de l'Escuela Popular de Arte y Educación Comunitaria Gerardo Barreto, popularment La Escuelita... un altre exemple de pont solidari entre les terres de Girona i l'altre costat de mar.

El grup de dansa de La Escuelita de Managua participant solidàriament en una activitat del FSLN a Quilalí. El pont solidari Nord-Sud es tanca amb la façana Sud-Sud igualment fraterna.

L'art aparellat amb l'educació popular, tots dos ben enamorats i construint futurs valents i esperançats. La Escuelita, projecte apadrinat per una colla d'entitats catalanes, és una mostra més del valor de l'internacionalisme solidari.